

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e İlkokula Başlama Ritüelinde Değişim: Âmin Alayı Merasiminden Öğrenci Andı'nın Okunuşuna*

Nazlı GEYLANI^{**1} & İbrahim BOZKURT²

Gönderilme Tarihi: 16 Mayıs 2023 Kabul Tarihi: 01 Haziran 2023
DOI: 10.38015/sbyy.1297869

Öz:

Toplumsal hayatın önemli dinamiklerinden olan ritüel formasyonları, ilk zamanlarda sosyoloji biliminin odağında iken, bir müddet sonra antropoloji bilimi ile de bağdaştırılmış ve nihayetinde her iki bilim dalı içerisinde ritüel formasyonun sorunsalı üzerinde tanımlamalar ve değerlendirmeler yapılmıştır. Ritüel kavramı ile alakalı genel tanımlamaya baktığımızda, geleneksel topluluklardan modern topluluklara değin, sosyal yapıyı biçimlendirmede ve toplumda yaşayan insanlar arasındaki bağı güçlendirmede, ritüellerin oldukça ehemmiyetli bir fonksiyona sahip değerler ve erdemler silsilesi şeklinde tasvir edilip yorumlandığı görülmüştür. Bu doğrultuda geleneksel toplumlarda daha çok ailevi ve dini tematik örgülerle biçimlenmiş ritüellerle karşılaşmış, buna karşın modern toplumlarda ise ulus, vatan ve millet temalı ritüel formasyonları uygulamaya konmuştur. Devletler, eğitim alanında uygulanan ritüel formasyonlarından yararlanarak, ortak ülkü ve değerler silsilesi kapsamında hem bütünlüklerini koruma hem de bâki olma noktasında, oldukça önemli bir vasıtayı kullanmış oldular. Ritüel formasyonunu bir vasıta olarak kullanan devletler, bu ritüelleri sistem içerisinde uygularken, yöntem olarak güç kullanmamış tam tersine gönüllülük esaslı bir yaklaşımla hareket etmeyi ve rejimi özümseyen ve içselleştiren bir anlayışla yapılandırmayı uygun bulmuşlar ve bu doğrultuda ritüelleri kaynak olarak değerlendiren bir yaklaşım sergilemişlerdir. Ritüelleri kaynak olarak değerlendiren devletler, özellikle eğitim kurumlarında uyguladıkları ritüel formasyonları ile yönetime sadakat ve itaat duygusu ile yaklaşmanın ve bu hislerle bağlanmanın farkındalığı içerisinde bir politika izlemişlerdir. Osmanlı Devleti'nde çocukların okul ile ilgili olumsuz düşüncelerini ortadan kaldırmak, onlarda okuma hevesini uyandırmak, onların mektep yaşamlarının hayırlarla ve başarılarla geçmesini dileyerek, duaların yapılmasına öncülük etmek gibi gayeler ile tertip edilen "Âmin Alayı" ritüeli ile Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile oluşan yeni düzenin sosyalizasyon sürecinde ve çocukların bu konu ile ilgili bilgilendirilme ve yetiştirilme evresinde, eğitim kurumlarında uygulanan "Öğrenci Andı" ritüelinin incelendiği bu çalışma, devletlerin kendi dönemlerinde hâkim olan paradigmalarını ve prensiplerini, ritüel formasyonları üzerinden okuma ve ortaya koyma gayretindedir. Nitekim Osmanlı Devleti'nde mektebe başlama merasimi sırasında görülen ve İslamî tematik örgülerle kurulu olan "Âmin

Atf:

Geylani, N., & Bozkurt, İ. (2023). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e ilkökula başlama ritüelinde değişim: Âmin alayı merasiminden Öğrenci Andı'nın okunuşuna. *International Journal of New Approaches in Social Studies*, 7(1), 123-143. <https://doi.org/110.38015/sbyy.1297869>

¹Kurum yok, Türkiye. Orcid ID: 0000-0002-9060-7759

²Mersin Üniversitesi, Türkiye. Orcid ID: 0000-0002-6787-4920

*Bu çalışma, birinci yazarın doktora tezinden üretilmiştir.

**Corresponding Author: geylaninazli13@gmail.com

Alayı” ritüeli ile çocuklar ve ebeveynleri üzerinde oluşturulan sadakat ve bağlılık yetkisi, genç Cumhuriyet’in kurulması ile çocukların ilkokullarda her sabah hep bir ağızdan söyledikleri “Öğrenci Andı” ritüeli ile milli, laik ve vatanperver bir temaya bürünmüş ve bu dönemde yeni kurulan düzene farklı paradigmalardan ekseninde bir bağlılık yaratılmak istenmiştir. Çünkü toplumun ve geleceğin yetişkini olarak kabul edilen çocuklar, Cumhuriyetin ilke ve prensiplerine, norm ve değerlerine göre yetiştirilmek ve inşa edilmek istenmiş ve bu amaç doğrultusunda devlet, eğitim kurumlarında uyguladığı ritüel formasyonlarından destek almayı da tercih etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim ritüelleri, Osmanlı Devleti, âmin alayı, Türkiye Cumhuriyeti, öğrenci andı.

Abstract:

Ritual formations, one of the important dynamics of social life, were in the focus of sociology at first, but after a while, they were associated with the science of anthropology, and finally, definitions and evaluations were made on the problematic of ritual formation in both disciplines. When we look at the general definition of the concept of ritual, it is seen that rituals are described and interpreted as a series of values and virtues, which have a very important function in shaping the social structure and strengthening the bond between people living in the society, from traditional communities to modern communities. In this direction, rituals shaped by familial and religious thematic patterns were encountered in traditional societies, while ritual formations with the theme of nation, homeland and nation were put into practice in modern societies. States, by making use of the ritual formations applied in the field of education, have used a very important tool both to preserve their integrity and to remain within the scope of common ideals and values. States that use the ritual formation as a tool, did not use force as a method while applying these rituals within the system, on the contrary, they found it appropriate to act with a voluntary approach and to structure the regime with an understanding that internalizes and internalizes, and in this direction, they have displayed an approach that evaluates the rituals as a resource. States, which consider rituals as a source, have followed a policy with the awareness of approaching the administration with a sense of loyalty and obedience and being connected with these feelings, especially with the ritual formations they practice in educational institutions. With the "Amen Procession" ritual, which was organized with the aims of eliminating the negative thoughts of children about school in the Ottoman Empire, arousing their enthusiasm for reading, wishing their school life to be auspicious and successful, and leading the prayers, the new formation of the Republic of Turkey. This study, which examines the "Student Oath" ritual applied in educational institutions during the socialization process of the order and the stage of informing and raising children on this subject, tries to read and reveal the paradigms and principles of the states, which were dominant in their own periods, through ritual formations. As a matter of fact, the authority of loyalty and devotion established on children and their parents with the ritual of "Amen Regiment", which was observed during the school initiation ceremony in the Ottoman Empire and established with Islamic thematic patterns, and the "Student Oath" that children uttered unanimously every morning in primary schools with the establishment of the young Republic. The ritual took on a national, secular and patriotic theme and in this period, it was desired to create a commitment to the newly established order on the axis of different paradigms. Because children, who are accepted as the adults of the society and the future, wanted to be raised and built according to the principles and principles, norms and values of the Republic, and for this purpose, the state preferred to receive support from the ritual formations it implemented in educational institutions

Keywords: Education rituals, Ottoman Empire, amen procession, Republic of Turkey, student oath.

GİRİŞ

“Ritüel” kavramının tanımının yapılması ya da ne olduğunun tasvir edilmesi sorunsalı, sosyolog ve antropologların geçmişten bugüne hep üzerinde durdukları ve tartıştıkları bir konu olmuştur. Ancak ritüel ile ilgili kabul edilen genel düşünelere baktığımızda; birey veya topluluklar ile alakalı erdemler ile prensiplerin belli kalıplar ve normlar doğrultusunda standartlaşmış bir düzende tekrarlanması (Honko, 1979) ile “geçmişten günümüze günümüzden de geleceğe uzanan değerler silsilesi” (Schuyt & Schuijt, 1998, s. 400) şeklinde tanımlamaların yapıldığı ve kabul edildiği görülmüştür. Ritüel kavramı, 19. yüzyıl içerisinde toplulukların genel anlamda hangi imgelere kâni olduğunu belirlemek amacıyla incelenmiş ve ilk olarak din paradigması kapsamında ele alınmış ve yorumlanmıştır. Bu doğrultuda 19. yüzyıl, ritüel kavramının tanımının yapıldığı ve geliştirildiği bir yüzyıl olmuştur. Ünlü Fransız sosyolog

Emile Durkheim, 1912 yılında yayımladığı “*Dinî Hayatın İlk Biçimleri*” adını taşıyan eseri ile toplumların düzenlenmesi noktasında ritüel kavramını, önemli ve değerli bir vasıta ve bir konsept olarak kabul etmiştir (Meşeci, 2022).

İster basit isterse girift olsun bütün bilinen dinler, ortak bir özellik gösterirler: Bu dinler insanların iki sınıf –birbirine zıt iki cins halinde tasavvur ettikleri gerçek ya da hayali şeylerin bir tasnifini ön gerçek olarak kabul ederler. Bu iki cins, yaygın bir şekilde iki farklı terimle isimlendirilirler. Kutsal (sacred) ve din dışı (profane) terimleri birbirine zıt bu iki cinsi oldukça iyi bir şekilde ifade ederler. Dünya bu şekilde iki alana, biri kutsal olan her şeyi diğeri din dışı olan her şeyi içeren iki alana bölünür. İşte dini düşüncenin, ayırt edici özelliği budur. Bu hem inançları, mitleri, dogmaları ve efsaneleri, kutsal şeylerin doğasını ve onlara atfedilen faziletleri ve güçleri, tarihlerini ve din dışı şeylerle olduğu kadar kendi içlerinde birbirleriyle olan ilişkilerini ifade eden zihni tasavvurlar hem de bu tasavvurlardan oluşan bir sistemdir. Kutsal şeyler, tanrılar ya da ruhlar diye isimlendirilen kişisel varlıklardan ibaret değildir. Bir kaya, bir ağaç, bir su kaynağı, küçük bir taş, bir ağaç parçası, bir velhasılı herhangi bir şey kutsal olabilir. Bir ritüel kutsallığa sahip olabilir; gerçekte ise, belli bir dereceye kadar da olsa kutsallık içermeyen hiçbir ritüel yoktur (Durkheim, 2005, s. 56).

Antropolog Michael J. Fischer, (Fischer, 1965) insanlığın ve medeniyetin gelişmesiyle ritüel kavramının değer kaybettiğini ileri sürerken, antropolog Herman Max Gluckman'da (Gluckman, 1962) medeniyet paradigmasının çağdaş kent hayatı içerisindeki ritüelleri ortadan kaldırdığını iddia etmiştir. Medeniyet kavramının ya da modernlik olgusunun ritüel kavramını ortadan kaldırdığını düşünen bilim insanlarına karşın, aslında ritüeller silsilesi, çağdaş yaşamın içerisinde her zaman kendine yer edinmeye devam etmiştir (McLaren, 1986).

Ritüellerin modern eğitim sistemi içerisindeki fonksiyonu konusuna gelindiğinde, genel anlamda ortak ideallerin ve kimliklerin ön plana çıkmasına katkıda bulunan resmi merasimlere dikkat çekilmiş ve bu merasimlerin ritüel çatısı altında anlam ve değer kazandıkları belirtilmiştir (Quantz & Magolda, 1997). Bu doğrultuda ritüeller, devletlerin eğitim aşamalarında her gün tertip edilen sabah merasimlerinde, milli marşların ifa edilmesinde, büyük bir heyecan ve coşkuyla dile getirilen öğrenci antlarında, düzenlenen bayrak seremonilerinde, resmî bayram ile özel gün ve haftalarda gerçekleştirilen kutlamalarda konumlanmışlardır. Ayrıca bütün bu saydığımız alanların dışında hoca öğrenci arasındaki bağ ve diyaloglarda da saklı veya gizli ritüel formasyonları ile karşılaşmıştır (Meşeci, 2022).

İngiliz sosyolog Basil Bernard Bernstein, antropolog Hatch Elvin ve antropolog Robbie Peters, eğitim bağlamında ritüelin sembolik işlevinin, bireyi ritüel hareketle bir sosyal düzene bağlamak, bu düzene saygısını artırmak, bu düzeni bireyle yeniden canlandırmak, özellikle düzeni ve sosyal düzene karşı değişkenliği kontrol eden sınırları ve devamlılığı sürdürmede kullanılan prosedürlerin gönülden kabul edilmesini sağlamak olduğunu belirtmişlerdir (Bernstein, 1966, s. 429).

Ritüel formasyonları, geçmişten günümüze hemen hemen bütün topluluklarda toplumun yapılandırılması ve düzenlenmesi noktasında, fonksiyonel bir özellik göstermiştir. Modern dünyanın işleyişinde, bilhassa ulus devletlerin ortaya çıkmaya başladığı dönemlerde, gelecek nesillerin sosyalizasyon süreci, bizatihi devletin eğitim kurumları aracılığıyla gerçekleştirilmiş, böylelikle ebeveyn ile dini topluluklara atfedilen bu vazifeler, günümüzde eğitim kurumlarına devredilmiştir.¹ Nihai anlamda, ulus devletler ritüelleri uygulayarak hem varlıklarını devam ettirebilme hem de kalıcı olabilme gayesi ile oldukça mühim bir vasıtaya erişmiş oldular. Bu doğrultuda ulus devletler, ritüel formasyonundan belirledikleri hedeflere ulaşma noktasında, faydalanma yolunu tercih ettiler. Devletlerin belirledikleri hedeflerden ilki, lüzumlu olan işgücünü hazırlamak adına, belli başlı bilimsel ve mesleki maharetleri kapsayan eğitimi vererek, toplumları mesleklerine göre kademelendirip heterojen bir yapıya büründürmek olmuştur. Devletlerin belirledikleri diğer bir hedef ise, belli bir nizam ya da ahenk içerisinde egemenliği meşru kılarak, kurulmuş olan nizamı himaye edip sürdürmek ve sosyal iş birliğini oluşturabilmek adına, birtakım ilke ve prensipleri ulusa aktararak, toplumun bir araya gelmesine vesile olmak yani topluma homojen bir özellik kazandırmak olmuştur (Meşeci, 2022).

Eğitim alanında kullanılan ritüel formasyonlarının bu anlamda daha çok yukarıda bahsi geçen homojen yapıya ulaşma noktasında kullanıldığı görülmüştür. Ulusa ve dolayısıyla topluma aktarılan ilke ve prensiplerin dışında, ayrıca bilhassa ulus devletlerin ideolojilerinin gelecek nesillere öğretilmesi ve benimsetilmesi sürecinde hem ders kitaplarından hem de ders programlarından yararlanma yoluna gidilmiştir. Nitekim eğitim kurumlarında ders kitapları ile ritüel formasyonları tarafından çocuklara anlatılan açık ve kapalı ifadeler, çocuklara yani geleceğin yetişkinlerine, toplum nezdindeki görev ve sorumluluklarının neler olduğunu öğretmesi bakımından kayda değer argümanlar olarak yorumlanmıştır (Meşeci, 2022).

Çocuklar eğitim kurumlarında muhatap oldukları ders programları vasıtasıyla hem geçmiş dönemlerdeki tarihleri hakkında bilgi sahibi olmuşlar hem de kendilerine aktarılan tarihi bilgilerden yola çıkarak, bir vatandaş profiline sahip olan bireylerin görev ve mesuliyetlerinin neler olduğunun farkındalığı içerisinde yetişmişlerdir. Bu doğrultuda ritüel formasyonlarının öğrencilerin yönetim ve yetke ile arasında kurulmuş olan bağlarda pozisyonlarını ayarlamakta ve yönetim, ulus ve ideoloji gibi unsurlara farkına varmadan ve karşıt olmadan hissi bağlarla bağlanmalarına neden olmaktadır. Nihai anlamda devletler, eğitim kurumlarında güç kullanarak değil, gönüllülük esasından beslenen bir anlayışla, yeni düzeni benimseyen ve içselleştiren bir yapıyı inşa etmede, ritüelleri kaynak olarak kullanmayı tercih etmişlerdir.

¹ Yapılan araştırmalar doğrultusunda, örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nde ilkokul derecesindeki eğitim kurumlarında, her sabah öğrenciler *Vatana Bağlılık Yemini* adını verdikleri bir andı okuyarak derslerine başlamışlardır (Alexander, 2001). Almanya'da ilkokul düzeyindeki eğitim kurumlarında, öğrencilerin hep birlikte dile getirdikleri bir dua ritüeli ile karşılaşmıştır (Mosse'un, 1966b). Yine Almanya'da okullarda düzenlenen bayrak merasimlerinde, topluca ifade edilen *Bayrak Bizim İncamızdır* adlı marş formasyonu ile devletin, geleceğin yurttaşlarını hem motive etmeye çalıştığı hem de kendi ideolojisi ile eğitmeye gayret ettiği görülmüştür (Mosse, 1966b). Japonya'daki eğitim kurumlarında öğrencilerin katılımıyla gerçekleştirilen ve *İmparatorun Eğitim Üzerine Emirleri* adı verilen bir ritüel formasyonun uygulamaya konduğu; Fransa'da ise ilkokul kademesindeki okullarda okutulan ideolojik temalı bir ulusal marş ritüelinin hayata geçirildiği bilinmektedir. Fransa'daki ilkokullar'da okutulan marşın içeriği şu şekildedir: Anavatanın çocukları uyanın/ Zafer günü geldi/ Zalimin zorbalıkları arttı/ Uluyan korkunç düşmanın gelişini duyuyor musunuz/ Çocuklarınızın ve eşlerinizin boğazlarını kesmeye geliyorlar/ Birlikleri kurun. Marş marş/ Düşmanın kirli kanı her yanı sulasın/ Onların istedikleri, hainlere bağlı köle sürüleri olmamız (Meşeci, 2022).

Osmanlı Devleti'nde geleceğin yetişkinleri olan küçük mekteplilerin okul ile ilgili ön yargılarını kırmak, onlara okuma hevesini aşılamak, okulla alakalı endişelerini yok etmek amacıyla tertip edilen “Âmin Alayı” ritüeli ile Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile eğitim kurumlarında uygulamaya konan “Öğrenci Andı” ritüelinin ele alındığı bu çalışma, devletlerin kendi dönemlerinde hâkim olan paradigmalarını ve ana prensiplerini öğrencilerine aktarma yolunda hangi yolları izlediklerini ortaya koyma gayretindedir. Zira ortaya çıkan ulus devletler, büyük toplulukları denetim altında tutma dürtüsü ile geçmiş dönemlerde dini tematik öğeler vasıtası ile toplumlar üzerinde kurulan sadakat yetkesine benzer bir duygu paradigması yaratmayı hedeflemişler ve bu hedefi gerçekleştirebilmek amacıyla eğitim kurumlarında uygulamaya koydukları ritüel formasyonlarından destek almışlardır. Genç Türkiye Cumhuriyeti'nde de eğitim sisteminin kademelerinde mevcudiyetini hissettiren bu ritüeller, bizatihi yönetimin siyasetini aktarmaktadır. Bu anlamda öğrenci andı, devletin siyasetinde ve düzeninde yaşanan değişikliklerin eğitim alanında kullanılan ritüellere ne şekilde yansıdığına iyi bir misal olmuştur. Çünkü öğrenci andı ritüel formasyonunun muhtevası değişmemekle birlikte anlatım ve pratik bakımından değişkenlik gösteren bir özelliğe sahip olarak, kendi döneminin politikasını ve düzenini tasvir eden bir vasıtaya dönüşebilmiştir.

Osmanlı Devleti'nde Mektebe Başlama Ritüeli: Âmin Alayı

Osmanlı toplumunda 5-6 yaşlarına gelen çocukların eğitim hayatları, sıbyan mekteplerine gitmeleriyle başlamış oluyordu (Ergin, 1997). “Yaygın olarak yazı yazılan yer anlamına gelen mektep, Kur'an eğitimi ve öğretimi amacıyla İslam'ın ilk yıllarında açılmış, Selçuklulardan Osmanlı Devleti'ne daha gelişerek ve fonksiyonelleşerek gelmiştir. Başlangıçta Kur'an eğitimi amacıyla açılan bu mektepler, Osmanlı Dönemi'nde okuma yazma ve temel dini bilgilerin öğretildiği birer örgün eğitim kurumuna dönüştürülmüşlerdir.” (T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivi Başkanlığı Osmanlı Arşivi, (BOA). MF. MKT. 128/65 H-16-10- 1308; T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivi Başkanlığı Osmanlı Arşivi, (BOA). MF. İBT. 2/50; T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivi Başkanlığı Osmanlı Arşivi, (BOA). MF. İBT. 24/103; Gelişli, 2002). Bu mektepler padişahlar, valide sultanlar ve vakıfların katkıları ile faaliyete geçmişlerdir. “Belli bir teşkilata ve müşterek bir tedris ve terbiye sistemine bağlı olmayan bu mektepler, hususi vakıfların gelirleri ile bu vakıflarda konulmuş şartlara göre idare edilmişlerdir” (Günyol, 1993). Aslında toplum düzenindeki İslami tematik örgü, Osmanlı Devleti'nin hemen hemen bütün dönemlerinde hissedilir ve görünür bir şekle bürünmüş ve bahsi geçen bu durum, eğitim paradigması içerisinde de kendine yer edinmiştir (Baytal, 2000). Bu sebeple kız ile erkek çocuklarını İslamî tematik örgülerle yetiştirmek, sıbyan mekteplerinin ana gayesi olmuştur. Türk eğitim tarihi araştırmacısı Osman Nuri Ergin bu mekteplerin “Kur'an okutmak, namaz kılınması usullerini ve namazda okunacak ayetleri ve duaları öğretmek ve biraz da yazı yazdırmak.” gibi gayeler ile hareket ettiğini dile getirmiştir. “Sıbyan mekteplerinde dersler elifba ile başlamıştır. Elifba cüzündeki harfler ile başlayan bu ilim yolculuğu, amme cüzü, tebâreke cüzü diğer cüzler ve mevlid okuma ile devam etmiş, Kur'an-ı Kerim'i okumaya başlayacağı kademeye kadar belirli bir düzen içerisinde ilerlemiştir. Kur'an-ı Kerim'i okuyup hatmeden çocuklar bu mektepten mezun olmaya hak kazanmışlardır.” (Ferşatoğlu, 2017; T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivi Başkanlığı Osmanlı Arşivi, (BOA). İ. MVL. 280/ 10938 H-26-10-1269) Nitekim bu dönemlerde eğitilmiş olmak, Kur'an'ı bitirmekle eşdeğer görülmüştür. (Akyüz, 1997). Bütün bunlara ek olarak, sıbyan mekteplerinde yazı ve basit düzeyde cebir derslerine de yer verilmiştir (Yolluk, 2010). Sıbyan mekteplerinin teorik örgüsünde ve öğretim yöntemlerinde 19. yüzyıla değin, ciddi bir farklılaşma olmamıştır (Yolalıcı, 1999).

Bu mekteplerin en çarpıcı niteliği, çocukların bu mekteplere başlama biçimleri yani ritüelleri olmuştur. Okula yeni başlayacak olan öğrenciler, haftalar hatta aylar öncesinden hazırlanılan bir merasimle yani “Âmin Alayı” ritüelinin gerçekleştirilmesi ile eğitim hayatlarına başlamışlardır (Sakaoğlu & Akbayar, 2008). Bu merasim toplumun yüksek tabakadan olan ailelerinde “Bed-i Besmele” olarak adlandırılmış ve bu merasime neredeyse bir düğün merasimi kadar değer biçilmiş ve önem atfedilmiştir. Osman Nuri Ergin, Bed-i Besmele törenini şu şekilde izah etmiştir:

Sıbyan mektepleri bahsinde ehemmiyetle hatırlatılacak bir keyfiyet de çocukları mektebe başlatma usulüdür. Buna havas Bedi'-i besmele cemiyeti halk Âmin Alayı der. Buna bilhassa hali vakti yerinde olan ailelerce çok ehemmiyet verilir ve bu da sünnet gibi o ailenin belli başlı gösterişlerinden, düğünlerinden birisi olurdu. Şimdiki gibi mektebe çocuk kaydı zamanı muayyen olmadığından herkes senenin hangi gününde olursa olsun çocuğunu mektebe başlatabilirdi. İşte bu başlatma yani kayıt bir usule, bir törene tâbidir (Ergin, 1977, s. 91).

Âmin alayı ritüelinin gerçekleştirilmesinde, ebeveynlerin çocuklarını mektebe gitmeleri konusunda isteklendirmek, varsa korkularını ortadan kaldırmak veya en aza indirmek, onlara özgü ve özel olarak hazırlanan bu merasimleri çocukların belleğine yerleştirmek ve unutulmamasını sağlamak ve mektep yaşamlarının hayırlarla ve başarılarla geçmesini dileyerek, duaların yapılmasına öncülük etmek gibi gayelerin olduğu düşünülmüştür. Tüm bu gayeler doğrultusunda hareket eden ebeveynler, kendi maddi olanakları içerisinde âmin alayına katılmış ve bu merasimlere çocuklarını dâhil etmişlerdir. Özellikle maddi durumu iyi olan ebeveynlerin gerçekleştirmiş olduğu bu merasimler, Osmanlı toplumunda ehemmiyet gösterilen ve değer verilen bir organizasyon olmuştur (Birinci, 1982). Bilhassa dini açıdan oldukça önemli olan kandil günlerinde ve üç aylarda yapılması öngörülen, eğer kandil günlerine ve üç aylara rastlamıyorsa perşembe ile pazartesi günlerinde tertip edilen bu merasimlere hazırlıklar, haftalar öncesinden planlanmış ve hayata geçirilmiştir. Evlerin temizliğinden merasimlerde giyilecek kıyafetlere, merasime katılan misafirlere yapılacak ikramlardan merasim sırasında edilecek dua ve söylenecek ilahilere değin, bir dizi hazırlıkların yapıldığı âmin alayı ritüelinin düzeneği, aşağı yukarı şu şekilde tertip edilmiştir:

1. Çocuğun gideceği mektepteki talebeler mektepte toplanırlar. Alayla çocuğun evine giderler; en önde, elinde bir rahle başı üzerinde çocuğun oturacağı minder olmak üzere kalfa yürür. 2.Evin kapısının önünde hoca bir dua okur. Çocuklara, hocaya ve davetlilere evde yemek ikram ederler. (Ev elverişli değilse yemek mektepte verilir). 3.Alay, çocuğun da katılımıyla, ilahiler okuya okuya mahalleyi dolaşır; ilahilerin belirli yerlerinde çocuklar hep bir ağızdan âmin diye bağırırlar. (Boratav, 1999, s. 207).

Âmin alayının tertip edileceği gün, ebeveynler tarafından önceden mektebin hocasına bildirilir ardından hoca da merasime özel birtakım teşebbüslerde bulunurdu. Mektep hocası öncelikle alayda görev alacak ilahi korosunun hazırlıklarını yürütür ve mektepteki öğrencileri bu konu ile ilgili görevlendirirdi. Merasim günü geldiğinde sıbyan mektebinin öğrencilerinden oluşan alay, merasimi yapılacak olan çocuğun evine gelir ve dualar ile ilahiler eşliğinde çocuğu evden alır ve türbelere ya da yatırlara doğru hareket ederdi. Merasimin ilk bölümü türbe veya yatır ziyaretlerinde gerçekleşir ve ardından merasimin ikinci bölümüne yani ziyaret dönüşü evde veya mektepte devam eden ve mektebin hocası tarafından öğrenciye ilk dersin verilmesi ile neticelenen bir dizi uygulamaların yapıldığı kısma geçilirdi. Merasim ilk dersin verilmesi ile bu daha çok elifbadan okunacak birkaç harf ile gerçekleştirilen ve akabinde “Gülbank” adı verilen bir dua silsilesi ile nihayetlendirilen ve alaya katılanlara ikramlarda bulunularak sonlandırılan bir ritüelden meydana gelmekteydi.

Resim 1. Osmanlı Devleti'nde mektebe başlama ritüeli: Âmin alayı

<https://tr.pinterest.com/pin/balkanlarda-amin-alay-ya-da-elifba-alaydenilen-ocuklarn-okula-balama-treni--318629742377464046/>

Osmanlı Devleti'nde çocuklar özellikle “edep” ve “terbiye” kavramları çerçevesinde eğitime çalışılmış ve onların edep sahibi olmaları ve terbiyeli davranmaları, dini tematik öğelere ve dini niteliklerle bağdaştırılan hâl ve tavırlara yüklenen anlamlar silsilesi ile ilişkilendirilmiştir (Araz, 2007). Zira çocukların mektebe başlama ritüeli olarak karşımıza çıkan âmin alayı merasimi, bahsi geçen bu konuya verilebilecek en iyi misallerden biri olmuştur (Birinci, 1982; Ergin, 1977). Nitekim âmin alayı merasiminin en dikkat çekici ya da göze çarpan niteliklerinden biri, ilahiler ile dualar refakatinde gerçekleştirilen armoniler dizgesi olmuştur. Alayda yer alan ve “âminciler” ile “ilahiciler” adını taşıyan bu iki grubun görevi, bu merasime iştirak edenlerin ve seyirlik olarak dâhil olanların, manevi hislerini harekete geçirmektir. Bütün bunlara ek olarak, İslamî anlayışa göre çocuklar, bu dünyanın en masum, en temiz ve en saf varlıklarıdır ve onların dile getireceği ya da kalpten dileyebilecekleri her şeyin yaradan tarafından kabul edileceğine duyulan inançtan dolayı, bu merasimler sırasında devletin varlığına ve devamlılığına yönelik duaların yapıldığı ve çocukların masumiyeti ile dini tematik örgülerin bu merasim çatısı altında bir denklem oluşturdukları görülmüştür.

Türkiye Maarif Tarihi adını verdiği çalışması ile tarihçi Osman Nuri Ergin, âmin alayının hem mektebe başlayacak olan çocuklar hem de ebeveynler için oldukça ehemmiyetli bir ritüel olduğunun altını çizmiş ve mektebe başlama ile arzu ve şevk arasındaki diyaloglardan bahsetmiş ve bu diyalogların ortaya çıkmasında dini referansların etkilerine vurgu yapmıştır (Ergin, 1977). Şair ve yazar Sadri Sema'ya göre, tertip edilen âmin alayı merasimi ile hayatlarının henüz başında yeni bir yolculuğa çıkan ve mektebe adım atan çocukların endişeleri ve korkuları azalmış ve bu endişe ve korkular yerlerini heves ile şevk duygusuna bırakmıştır. Sadri Sema bahsi geçen bu konu ile alakalı hatırasını okuyucularıyla paylaşmıştır:

Bu alaylar ve bu levazım yalnız bir çocuğun okuma hevesini canlandırmak, kanlandırmak için idi ama bunlar daha mektep çağına girmemiş yavrulara da bir teşvik ve teheyhüt vesilesi olurdu. Ben komşu çocukları tanırım, hatırlarım. Daha küçüktürler. Mektebe gidemezler. Fakat böyle karâmin alayları evlerinin önünden geçerken sokaklara fırlamışlar ve alaydaki çocuklara karışıp kaybolmuşlardır. Anaları, babaları onları bulmak için arkalarından koşmaya mecbur kalmışlardır (Birinci & Kara, 2016, s. 310).

Yazar, tarihçi ve gazeteci Ahmet Rasim, “*Falaka*” adlı çalışmasında sıbyan mektepleri ile ilgili detaylı bilgileri içeren bir bölüm kaleme almış ve bu bölümde âmin alayı merasimine de yer vermiştir. Ahmet Rasim’e göre o dönemlerde eğitim hayatına başlamak, çocukluk döneminden çıkıp yetişkinlik dönemine geçişi temsil etmiş ve bu nedenle âmin alayının aynı zamanda insanlar için özellikle de çocuğun çevresinde olan eş, dost, akraba ve komşular için de son derece önemli olduğunu vurgulamak istemiştir:

Sütnineme dedim ki: Yarın mektepte âmin var. Arab’ın yüzü güldü. Hızlı söylemiş olacağım ki ötekiler de duymuşlar. Onların da yüzleri güldü. Şimdi anlıyorum ki semtte bir âmin, o zamanlar da bir seyirlik olay duygusu değerindeydi. Yaşlı, orta yaşlı kadınlar hatta genç kızlar için sokağa çıkabilmeye bir bahane idi. Annem bile sokağa çıkacağımı iki gün önceden söylemek alışkanlığında iken bu âmin haberi üzerine: Biz de gider, mektebin önünde seyrederez dedi. Tesadüf, her şeyi bilen kara annem de bizde idi. O da: Dizlerim ağrıyor ama ben de giderim, sevaptır. Hayırlı olacak çocukların âminlerinde melekler de bulunurmuş deyip kestirdi (Ahmet Rasim, 2018, s. 48-50).

Neredeyse küçük ölçekli bir bayram edasında gerçekleştirilen bu merasimler, çocukları merkeze koyması ve bunu dini öğelerle desteklemesi ile belirgin ve çarpıcı bir niteliğe sahip olmuştur. Alayın her bölümünde değişik bir ananın betimlendiği bu törenler, çocukların belleğinde okulları cazibe merkezine dönüştürmüştür. Âmin alayı merasimleri, ayrıca toplum içerisinde bir arada yaşayan bireylerin birbirleriyle olan ilişkilerinin gelişmesine ve yardımlaşma hissinin gün yüzüne çıkmasına da sebebiyet vermiştir. Bu merasimler sırasında ekonomik durumu elverişli olmayan ailelerin çocukları da mektebe verilerek, masrafları karşılanmıştır. Yazar, akademisyen ve siyasetçi Halide Edip Adıvar, bahsi geçen bu konu ile ilgili görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir: “Bu alay, düğün merasimi kadar mühim sayılır, aileler çok para sarf eder ve Osmanlı devrinin sisteme bağlı içtimaî yardım hissine uyarak, o mahallenin birkaç fakir çocuğu da mektebe verilir ve masrafları görülür” (Adıvar, 1963, s. 43).

Eğitici bir drama sahnesini andıran bu ananevi ve göz alıcı merasimler, çocuklarda mektebe başlama, ebeveynlerde de çocuklarını okula gönderme şevkini destekleyen bir yapıya sahip olmuştur. Bütün bunlara ek olarak, bu törenlerin akabinde çocuklar hem aile hem de toplum nazarında farklı bir konuma yerleşmiş ve bebeklik kategorisinden sıyrılmıştır. Bu açıdan âmin alayları, yaşamın bir başka kategorisine konumlanmayı da kapsamıştır (Göktaş, 2016). Eğitim bilimci Mustafa İsmail Bağdatlı’ya göre, “Âmin alayları çocukları eğitim hayatına adım atarken kendilerini iyi hissetmelerini sağlayacak, onlara başlangıç enerjisi verecek, çocuğun çocukça oluşu örselenmeden bir disiplin altına girişini zevkli hale getirecek bir eğitici drama etkinliği olarak Türk tarihinde dikkate şayan ve pedagojik açıdan modern anlayışa uygun bir ritüel olarak değerlendirilmiştir” (Bağdatlı, 2011, s. 87).

Âmin alayı merasimi ile alakalı değinilecek bir başka nokta ise, bahsi geçen zamana özgü ve özel olarak yapılmış resimler ile fotoğraflar olmuştur. Osmanlı toplumunun sosyal hayatından kesitler sunan bu görsel malzemeler, bu ritüele ait detayları ve verileri araştırmacılara sunmuştur. Bilhassa Hüseyin Rifat Çeteci’ye ait olan âmin alayı görseli, küçük ve derin ayrıntıları ile alayın geçişini içermiş ve araştırmacıları tarihsel bir yolculuğa çıkararak, başka bir perspektiften bu merasimi resmetmiştir (Göleç, 2019).

Resim 2. Hüseyin Rıfat Çeteci'nin âmin alayı resmi
(<https://dergipark.org.tr/download/article-file/92881>)

Resmi incelediğimizde mektep hocasının görselin merkezine yerleştirildiği görülmüştür. Ata bindirilen çocuk, mektebe gidecek olan ve eğitim hayatına başlayan çocuk olarak tasvir edilmiştir. Çocuğun ardında ise mektebin öğrencilerinden oluşan bir kalabalık yani alay resmedilmiştir. Çocuklardan oluşan bu kalabalığın önünde ilâhicibaşı olarak görevlendirilmiş olan bir çocuk profili ile karşılaşmıştır. İlâhicibaşı olarak tasavvur edilen çocuğun ardında ise âminciler grubu yer almıştır. Resmin solunda âmin alayının geçişini seyreden kadınlara yer verilirken, sağda ise alayı seyre gelen bir esnafı görmek mümkündür (Üstünipek & Üstünipek, 2014).

Mehmet Üstünipek ve Şeyda Üstünipek'in “Âmin Alayı ve Resimlerde Ele Alınışı” adlı çalışmasında, âmin alayı merasimini tasvir eden görsellerin ortak paydasında bir araya gelen nitelikler şu şekilde sıralanmıştır: Öncelikle alayla ilgili görsellerin odak noktasında, muhakkak bir cami ve hoca unsurunun yer aldığı görülmüştür. Ayrıca genç yaşlı, kadın erkek ayrımı olmadan toplum tabakasını oluşturan bireylerin bahsi geçen görsellerde konumlandırıldıklarına şahit olunmuştur. Makaleye göre resimlerde görülen bir diğer ortak özellik ise mektebe başlayan çocuğun giysilerine yapılan vurgular olmuştur. Zira bu merasime özgü ve özel olarak hazırlanan kıyafetlerin çocuklara giydirildiği bilinen bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmıştır. Görsellerde âmin alayı ritüelinde dini tematik öğelerin ki bunlar rahle, cüz kesesi ve elifbanın detaylandırıldığı da gözlerden kaçmamıştır (Üstünipek & Üstünipek, 2014). Tüm bu verilerden elde edilen bilgiler doğrultusunda şu nihai sonuca, yani âmin alayı ritüelinin dini örgüler ve temalar etrafında şekillendiği yargısına ulaşılabilmektedir.

Ancak ulaşılabilen kaynakların sınırlı ve kısıtlı olması nedeniyle âmin alayının Osmanlı coğrafyasındaki yaygınlığı ile alakalı mutlak ve değişmez yargılara varabilmek mümkün olmamıştır. Osmanlı Devleti'nde Türklerin yaşadığı yerlerde farklı biçim ve şartlarda bu ritüelin sürdürüldüğü kabul gören bir anlayış olmuştur. Ulaşılan kaynaklardan elde edilen verilerin bilhassa İstanbul ve çevresinden edinildiği ve âmin alayı ritüelinin bu lokasyonda hayat bulduğu bilgisine erişilmiştir (Pakalın, 1993).

Türkiye Cumhuriyeti Dönemi'nin Eğitim Ritüellerinden Öğrenci Andı

Yeni rejime yani Cumhuriyet Dönemi'ne geçiş, aslında oldukça uzun bir sürecin ürünü olarak değerlendirilmelidir. Nitekim Osmanlı Devleti'nin asırlar boyunca devam eden “teokratik-mutlak” monarşi düzeninden meşrutî düzene bir geçiş gerçekleşmiş ve akabinde Cumhuriyetin ilan edilmesi ile “laik” temelli devlet modeline ulaşılmıştır. Aslında modernleşme projesinin temeli, Osmanlı Dönemi'nde atılmış ve bu projenin topluma sirayet etmesinde en önemli ve etkin vasıta olarak, eğitim kanalının tercih edildiği görülmüştür (Meşeci, 2022). Nihayetinde siyasi konjonktürde meydana gelen değişimler, eğitim alanına da aksetmiş ve devlet kendi benimsemiş olduğu ilke, değer ve prensipleri topluma iletmede eğitimi bir vasıta olarak kullanmayı uygun bulmuştur. Bu doğrultuda Türkiye'de “Tanzimat Dönemi Osmanlıcılık, II. Abdülhamid dönemi İslâmcılık ve II. Meşrutiyet Dönemi ise ulusçuluk ideolojisinin eğitim aracılığı ile aktarıldığı yıllar olmuştur” (Meşeci, 2022, s. 127).

Millî Mücadele'nin başarıyla nihayetlenmesinin akabinde, yeni rejime ve yeni düzene geçişle birlikte Cumhuriyet Dönemi'ne girilmiştir. Anayasa, siyaset bilimi ve özellikle Meşrutiyet ve Cumhuriyet'in sorunsalları konularında araştırmalarıyla tanınmış olan Tarık Zafer Tunaya'ya göre, genç Cumhuriyet'i Osmanlı'dan farklılaştıran en başat nitelik, yeni rejimin Batı dünyasını referans noktası olarak kabul etmesi olmuştur (Tunaya, 1959). Bu doğrultuda Batı'nın referans noktası olarak seçilmesi, toplumun ve yönetimin yeni baştan yapılandırılmasını ve hukuk alanı ile himaye edilmesini zaruri hale getirmiştir. Hukuk alanının ana esası ise “laiklik” ilkesi üzerinden okunmuştur. Hollandalı tarihçi, akademisyen ve Türkolog Erik Jan Zürcher'e göre, bilhassa laiklik ile alakalı girişimler, Jön Türklerin düşünceleriyle şekillenmiştir (Zürcher, 2001). Güney Afrikalı akademisyen ve sosyolog Bobby Salman Sayyid, yaşanan bu değişimin Cumhuriyetin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk tarafından gerçekleştirildiğini ve bu durumun pek çok Müslüman devlete misal olduğunu belirtmiştir (Sayyid, 1994).

Atatürk, kurulmuş olan yeni devletle hem modern bir hayat tarzının topluma yerleşmesini istemiş hem de bütün yurttaşları kapsayan bir “ulusal kimlik” yaratmak arzusunda olmuş ve bu doğrultuda ciddi çalışmalar yürütmüştür. Nitekim yapılan atılımlarla “geleneksel yaşam biçimi bırakılacak ve modern yaşam biçimi benimsenecek, yaşama İslamî anlayış değil, pozitivist ve laik anlayış yön verecek, kişiler kendilerini en başta Türk kimliği ile tanımlayacak ve bu kimlik altında homojenleşecektir” (Meşeci, 2022, s. 128). Oluşturulmak istenen bu kimlik, öncelikle bireyleri aynı devletin yurttaşları olarak kabul eden bir anlayışla şekillendiği için onları birbirine yakınlatacak, birlik ve beraberlik duygusunu artıracak bir özelliğe sahip olacak, ayrıca bütün yurttaşları yeni kurulan düzenin, Cumhuriyetin istediği, hedeflediği ve tasarladığı şekilde yetiştirecek ve böylelikle hem gelecek neslin yetiştirilme sorunsalı hem de yeni kurulan düzenin himaye edilme ve sürdürülme problemi çözülmüş olacaktır (Smith, 2021). Sosyal psikolog Nuri Bilgin *Kolektif Kimlik* adlı çalışmasında, bu konuyu ele almış ve üst kimliğin oluşmasının belli bir süreç içerisinde meydana gelebileceğinden bahsetmiştir. Bilgin'e göre toplum, belli faktörler etrafında bilhassa kültürel değerler başta olmak üzere maddi ve manevi unsurlar ve toplumsal hafıza ile yeni bir kimliğe sahip olabilmektedir (Bilgin, 1999). Tabii bu amaçları gerçekleştirebilmek adına, eğitim alanı etkin bir vasıta olarak değerlendirilecektir. Nihayetinde eğitim, yeni rejimin politikalarının topluma aktarılmasında ve benimsetilmesinde yani modern bir devlet ve toplum oluşturma sorunsalında, başat bir konumda yer almıştır (Güler, 2020).

Cumhuriyet ile Türkiye'de hayata geçirilen modernizasyon projesinin toplumsal ayağı, eğitim alanına devredilmiş durumdayken, devletin eğitim kurumlarına yani okullara da ciddi vazifeler

ve sorumluluklar yüklenmiştir. Bu doğrultuda Cumhuriyetin ilke ve prensiplerini bilen, özümseyen, sadık bir nesil oluşturmak amacıyla eğitimin organize edildiği görülmüştür.

Mektep genç dimağlara, insanlığa hürmeti, millet ve memleket muhabbeti, Şerefi istiklâli öğretir... İstiklâl tehlikeye düştüğü zaman onu kurtarmak için takibi muvafık olan en salim yolu belletir... Memleket ve milleti kurtarmaya çalışanların aynı zamanda mesleklerinde birer namuskâr mütehasıs ve birer âlim olmaları lâzımdır. Bunu temin eden mekteptir. Mektebin vereceği ilim ve fen sayesinde ki Türk milleti, Türk sanatı, iktisadiyatı, Türk şiiri ve edebiyatı, bütün bedayiiyle inkişaf eder. (Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, 1997, s.47).

Nihayetinde siyasi iktidar aracılığıyla yeni rejimin norm ve erdemleri, eğitim kanalı kullanılarak hem gelecek olan yeni nesile hem de topluma aktarılmak istenmiş ve bu anlamda okullarda ve okulların ders programlarında bu gayeye yönelik çalışmalar yürütülmüş, ders araç gereçleri hazırlanmış ve özenli bir biçimde dizayn edilen ve planlanan ritüellerden faydalanılmıştır.

Eğitim alanında uygulanan ritüeller hem toplumsal dokuyu biçimlendirme hem de o toplumda yaşayan kişileri kaynaştırma ve bütünleştirme fonksiyonuna sahip olmuştur. Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne geçiş sürecinde, dini tematik örgülerle kurulu ritüellerden yeni rejime uygun ilke ve prensiplere dayanan ritüellere doğru bir evrilme yaşanmıştır. Nitekim geleneksel döneme hâkim olan İslami yetkenin yerine Cumhuriyet Dönemi'nde milli, vatansever, ulusçu bir anlayışı hâkim kılacak ve insanlar arasında birlik ve beraberlik duygusunu artıracak ritüellerin tercih edildiği görülmüştür. Bu anlamda Cumhuriyet yönetimi, daha çok okulların iştirak etmeleri ile yapılan milli bayram gösterilerinden bayrak merasimlerine, eğitim kurumlarında hep birlikte idrak edilen antlardan marşlara bir dizi ritüellerden bu dönemde yararlanma yoluna gitmiştir (Meşeci, 2022).

Öğrenci andı ritüeli, yeni ulus devletinin ve yeni rejimin eğitim alanına taşıdığı milliyetçiliğe ve Cumhuriyete güçlü modülasyonların gerçekleştiği en çarpıcı ritüellerin başında gelmektedir. 23 Nisan 1933'ten itibaren ilk ve orta dereceli eğitim kurumlarında her gün idrak edilmekte olan andı kaleme alan ve yürürlüğe koyan kişi, dönemin Maarif Vekili Reşit Galip'tir. Tarihçi ve akademisyen Afet İnan, Reşit Galip'in 23 Nisan 1933 tarihinde yani çocuk bayramında Çankaya Köşküne Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in yanına geldiğini ve buradaki bayramlaşma ziyareti sırasında, Mustafa Kemal'e bir not kâğıdı verdiğini ve Reşit Galip'in sabah evlatlarının bayramlarını tebrik ettiği sırada kızlarına söylediklerini bu not kâğıdına yazdığını ve böylelikle andın ortaya çıktığını ifade etmiştir (İnan, 1981). Reşit Galip'in Mustafa Kemal'e verdiği not kâğıdında: "Türküm, doğruyum, çalışkanım. Yasam: Küçüklerimi korumak, büyüklerimi saymak; yurdumu, budunumu özümden çok sevmektir. Ülküm, yükselmek, ileri gitmektir. Varlığım Türk varlığına armağan olsun." cümleleri bulunmaktadır (İnan, 2009).

24 Nisan 1933 tarihli *Hâkimiyeti Milliye* gazetesi de Reşit Galip'in yazmış olduğu metni sayfasında yayımlamıştır:

Bilirsiniz, daha iyi biliniz ki her Türk çocuğu anasının, babasının olduğu kadar milletindir, budunundur. Sizin sağlığınıza, sizin çalışmanıza, sizin budun ülküsüne ve türelerine uygun yetişmenize ananız, babanız kadar bütün Türklük yürekten bağlıdır. Can gözlerimiz üstünüze dikilmiştir. Sizin kafaca, bedence sağlam, gürbüz yetişmenizi, ahlâkça en iyi, en yüksek yetişmenizi, millet dileğini kendi isteklerinizden üstün tutar gönülle yetişmenizi istiyoruz; analarınızdan, babalarınızdan, hocalarınızdan ve hepimizden daha üstün yetişmek gayretiyle çalışmanızı istiyoruz. Büyük Türk yarınlarının yapıcıları arasına girmek için şimdiden hazırlanan güzel çocuklar! Daima kulağınızda çınlasın ki, çalışkan olmıyan Türk sayılmaz, ahlâklı

olmayan Türk olamaz! Şimdiden bağırarak söylüyorum ki, sizlerden çalışmıyanlar, millet işlerinde kendi paylarına düşecek olanı en iyi yapmak için bugün en iyi yetişmeğe kulak asmayanlar, bizim yarınki düşmanlarımızdır! İcinizde yarın bütün milletin kendisine düşman olmasını isteyen çocuk var mı? (...) Size bugün şu işi veriyorum, bayramınız biter bitmez, mekteplerinize döndüğünüz ilk günden başlayarak birinci derse girdiğiniz zaman sınıflarınızda hep birden ve her gün şu sözleri tekrarlıyacaktınız: Türküm, doğruyum, çalışkanım. Yasam küçüklerimi korumak, büyüklerimi saymak, yurdumu, budunumu özümnden çok sevmektir. Ülküm: yükselmek, ileri gitmektir. Varlığım Türk varlığına armağan olsun! (Reşit Galip, 24 Nisan 1933).

Maarif Vekili Reşit Galip tarafından yazılan yukarıdaki metin, Türk çocuklarının yeni kurulmuş olan düzeni ve bu düzenin devamlılığını sağlama konusunda, vazifelendirildiğini ortaya koyması bakımından oldukça dikkate değer bir eylem olarak değerlendirilmiştir (Meşeci, 2022). Öğrenci andı ritüeli ile ilgili yapılan bir diğer değerlendirmede ise, “Her gün küçük neslin tekrar ettiği Cumhuriyet amentüsü.” şeklinde bir tasvirin yapıldığı görülmüştür. (Namık, 1934 akt. Bozkurt, 2007, s. 215) Reşit Galip’in metnine yakından bakıldığı zaman Türk çocuklarının yani geleceğin yetişkini olan mekteplilerin, taşıması gereken ya da sahip olması istenen değer ve erdemlere de genel anlamda yer verildiği tespit edilmiştir. Metinde üzerinde durulan bu değer ve erdemler silsilesi içerisinde sağlıklı, ahlâklı ve çalışkan olmak, vatansever ve milliyetçi duyguları taşımak, saygılı ve cesur davranmak vb. değerlere özellikle vurgu yapılmış ve çocukların yapması gereken ödev ve sorumluluklarının farkında olmaları istenmiş ve millilik bilincinin altı çizilmiştir.

Reşit Galip’in bahsi geçen bu andı kaleme alırken, Cumhuriyetin ilk yıllarında çocuklar için hazırlanmış eserlerden esinlendiği yönünde düşünceler ileri sürülmüştür. Zira Ahmet Yusuf tarafından yazılan *Elifbamız* ismini taşıyan ve 1927 yılında yayımlanan eserde, öğrenci andına emsal olacak bir yazıyla karşılaşılmıştır:

Ben bir küçük Türküm. Annemi, babamı, hocamı, mektebimi, memleketimi canımdan çok severim. Bütün Türkler kardeştir. Büyüklerimi sayacağım. Sözlerimi tutacağım. Küçüklerimi koruyacağım, zayıflara, hastalara yardım edeceğim. Büyük Allah bana kuvvet, bana sağlık ver! Çok çalışayım, çok öğreneyim. Milletime, memleketime faydalı bir evlad olayım. Cumhuriyet çocuğuyum. Cumhuriyet çocuğu çalışkandır. Namusludur. Doğrudur. Misafiri sever. Kahramandır. Yaşasın Türkiye Cumhuriyeti, Yaşasın Cumhuriyetimiz Gazi Mustafa Kemal Paşa. (Ahmet Yusuf, 1927, s. 60).

Resim 3. Mustafa Kemal Atatürk’ün İzmit’te bir ilkokulu ziyareti

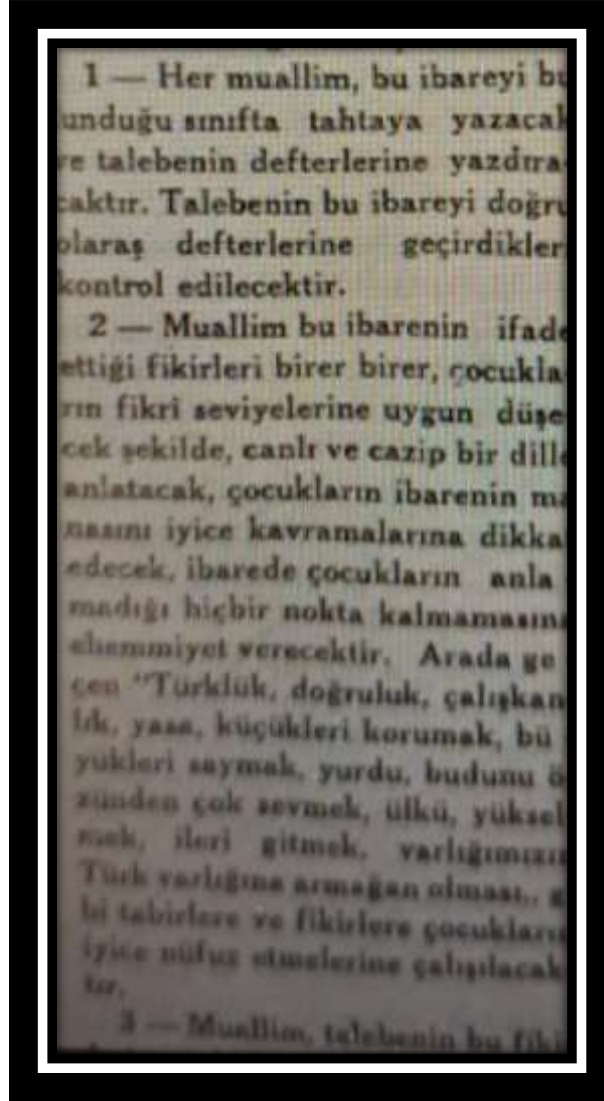
(<https://isteaturk.com/Kronolojik/Tarih/1927/7/1/Mustafa-Kemal-Ataturk-Izmitte-ogrencileri-selamlarken-01071927/1>)

Yazının içeriğine bakıldığında Reşit Galip'in hazırlamış olduğu and ile benzer özellikler gösterdiği söylenebilir ancak öğrenci andı irdelendiği zaman görülmüştür ki, bu and daha “duygu yüklü” ve “mücadeleci” özelliklere sahip olduğu gibi aynı zamanda harp atmosferine uygun bir hissiyatla da yoğrulmuştur. Bahsi geçen öğrenci andı, 10 Mayıs 1933 tarihinde çıkarılan bir karar doğrultusunda ilkokul kademesindeki okullarda okutulmaya başlanmıştır.

Maarif Vekili Reşit Galip tarafından hazırlanan andın gayesi, manası ve mekteplilere ne şekilde öğretileceği, 18 Mayıs 1933 tarih ve 1749/42 sayılı “Talebinin her gün tekrar edeceği ibare hakkında” (Edis, 1947 akt. Meşeci, 2022, s. 169) yayımlanan bir genelgeyle duyurulmuştur. Ardından bu genelge ilkokul talimatnamesine dâhil edilmiş ve 2013 yılına değin yürürlükte kalmıştır. Yayımlanan genelgeye göre, ilkokullarda sabahları öğrencilerin birlikte “Türküm, doğruyum, çalışkanım. Yasam küçüklerimi korumak, büyüklerimi saymak, yurdumu, budunumu özümnden çok sevmektir. Ülküm yükselmek, ileri gitmektir. Varlığım Türk varlığına armağan olsun.” (Vakit Gazetesi, 19 Mayıs 1933) cümlelerini dile getirmeleri uygun bulunmuştur. *Vakit* gazetesi ayrıca 21 Mayıs 1933 yılında yayımladığı nüshasında ilk mektepler talimatnamesine göre uyulması gereken kuralları sayfasından yayımlamıştır:

1. Her muallim bu ibareyi bulunduğu sınıfta tahtaya yazacak ve talebinin defterlerine yazdıracaktır. Talebinin bu ibareyi doğru olarak defterine geçirdikleri kontrol edilecektir. 2. Muallim bu ibareyi ifade ettiği fikirleri birer birer, çocukların fikrî seviyelerine uygun düşecek şekilde, canlı ve cazip bir dille anlatacak, çocukların ibarenin manasını iyice kavramalarına dikkat edecek, ibarede çocukların anlamadığı hiçbir nokta kalmamasına ehemmiyet verecektir. Arada geçen “Türklük, doğruluk, çalışkanlık, yasa, küçükleri korumak, büyükleri saymak, yurdu, budunu özünden çok sevmek, ülkü, yükselmek, ileri gitmek, varlığımızın Türk varlığına armağan olması” gibi tabirlere ve fikirlere çocukların iyice nüfuz etmelerine çalışılacaktır. 3. Muallim, talebinin bu fikirleri ve tabirleri iyice anlayıp anlamadıklarına emin olmak üzere, her tabir ve fikir hakkında çocuklara muhtelif sualler irad ederek, bu tabirleri yerli yerinde kullanıp kullanmadıklarını anlamak için talebeyle cümleler tertip ettirecektir. 4. Çocukların bu ibareyi mihanik bir şekilde değil, ifade etmek istediği fikirlerin ve hislerin iyice manalarına nüfuz ederek, onları bütün benlikleriyle duyarak ve candan benimseyerek söylemelerine dikkat olunacaktır. 5. Talebeyle bu ibare ayakta ve hep birden söyletilecek, muallim de talebinin karşısında ayakta durarak onlarla birlikte söyleyecektir. 6. Bu ibareyi söylerken talebinin laubali vaziyet almamasına, dürüst ve ciddî durmasına muallim dikkat edecektir. 7. Çocuklar, candan duydukları ve zaman geçtikçe manasına daha derin bir surette nüfuz edecekleri asil yüksek hislere tercüman olan bu ibareyi sevinçle ve büyük şevk ve alâka ile tekrar ederken millî bir vazife ifa ettiklerini şuur ile duymalıdır (Vakit Gazetesi 21 Mayıs 1933).

Resim 4. Vakit Gazetesi 21 Mayıs 1933

Talimatnamede bu cümlelerin sadece dillerde değil aynı zamanda gönüllerde de yer edinmesi gerekliliği üzerinde durulmuş ve bu konu ile ilgili eğitimcilere sorumluluklar yüklenmiştir (Meşeci, 2022). Eğitimcilerin sorumlulukları arasında görülen ve büyük bir öneme sahip olan öğrenci andının içselleştirilme ve benimsetilme sorunsalının, çocukların seviyelerine uygun bir dil ve üslubun seçilip kullanılması ile çözülebileceği düşünülmüştür (Bozkurt, 2007). Akademisyen, şair, yazar ve çevirmen Talat Halman bahsi geçen bu ritüel ile alakalı başka bir perspektiften konuya dahil olmuş, empatide bulunduğunu dile getirerek, 1930'ların Türkiye'sinde yaşayan bir çocuğun neler hissettiğine dair birtakım çıkarımlarda bulunmuştur. Halman'a göre, yeni rejimin çocuğu olarak yetişmek, bir gurur bir onur ve bir kıvanç vesilesidir. Çünkü geleceğin yetişkini olarak görülen çocuklar, bu amaç doğrultusunda eğitilmekte, sevgi görmekte ve belli başlı erdemler doğrultusunda yetiştirilmektedir. Çocuklar yetiştirilirken yeni rejimin heyecanını, neşesini ve ferahlığını en ince ayrıntısına kadar da hissetmişlerdir (Halman, 1999).

Türkiye'de 1970'lere gelindiğinde ise, siyaset sahnesinde yaşanan değişimler, eğitim sistemine de sirayet etmiş ve bunun neticesinde öğrenci andında da birtakım değişiklikler meydana gelmiştir. Antta yapılan ilk varyasyon, 12 Mart 1971 yılında gerçekleşen darbe ile olmuştur.

“1972 yılında alınan karar doğrultusunda, ilkokul yönetmeliğinin 78. maddesinde bahsedilen öğrenci andında budunumu kelimesi milletimi kelimesi ile değiştirilmiş ve Atatürk vurgusunun yapıldığı bölüm öğrenci andına eklenmiştir.” (T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmî Gazete, 29 Ağustos 1972, sayı: 14291).

Türküm, doğruyum, çalışkanım; yasam, küçüklerimi korumak, büyüklerimi saymak, yurdumu, milletimi özümden çok sevmektir. Ülküm yükselmek, ileri gitmektir. Varlığım Türk varlığına armağan olsun. “Ey bu günümüzü sağlayan, Ulu Atatürk; açtığın yolda, kurduğun ülküde, gösterdiğin amaçta hiç durmadan yürüyeceğime ant içerim. Ne mutlu Türküm diyene. (T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete Arşivi, 1972).

Reşit Galip tarafından yazılan ve daha sonraları birtakım kelime değişiklikleri yapılan öğrenci andı, 1997 yılına değin, yukarıda belirtilen şekilde ilk ve orta dereceli okullarda öğrenciler tarafından hep bir ağızdan okunmuştur. 1997 yılından itibaren ise mecburi eğitimin sekiz yıla çıkarılması ile andın kesintisiz sekiz yıl okunmasına karar verilmiştir. 2003 yılına gelindiğinde ise yabancı uyruklu öğrencilerin öğrenci andını dile getirme mecburiyetine son veren bir kararın yürürlüğe girdiği görülmüştür (Millî Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi, 1997; Kaplan, 2002; Okur, 2015; T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmî Gazete, 27 Ağustos 2003, sayı: 25212).

1933'den 2013 yılına kadar ilköğretim derecesindeki okullarda bütün öğrencilerin katılımıyla gerçekleşen ve dönemin ders kitaplarının ilk sayfalarında yayımlanan öğrenci andı, Türkiye Cumhuriyeti toprakları içerisinde yaşayanlara, bilhassa ilköğretim seviyesindeki eğitim kurumlarının yeni rejimin öngördüğü, tasarladığı ve arzu ettiği toplumsal yapılandırmayı gerçekleştirme noktasında, oldukça etkin bir güce ve yetkeye sahip olmuştur. Sabahları okullardaki öğrencilerin belli bir düzenekte sıralandıkları, içlerinden seçilen bir öğrencinin okulun kürsüsüne çıkıp dile getirdiği, diğer öğrencilerin ise hep birden söylenenleri tekrar ettikleri and, kişiyi siyasal düzenle ilişkilendirmede, kurulmuş olan düzeni benimsemeye ve çocukların belleklerinde yeni düzenin normlarına, değerlerine ilke ve prensiplerine kalpten bağlanmalarını sağlama konusunda, çarpıcı ve bir o kadar da etkileyici fonksiyonu olan bir ritüel olarak tanımlanmıştır. 2013 yılına gelindiğinde ise devletin yürütmüş olduğu siyasette yaşanan gelişmeler ve değişiklikler neticesinde hem eğitim alanına hem de eğitim alanı içerisinde uygulamaya konan bazı ritüel formasyonlarında değişiklikler yaşanmaya başlamış ve nitekim Millî Eğitim Bakanlığı'nın İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nde yer alan “Öğrenci Andı” başlıklı 12.maddenin yürürlükten kaldırıldığı görülmüştür (T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmî Gazete, 2013). Nihai olarak öğrenci andı ritüeli, değişik anlatımlarla şekillenerek oluşan, kendi içerisinde kelimelerine gizlenen anlam ve değerlerle yoğrulan ve önemli mesajları bünyesinde barındıran güçlü, etkileyici ve çarpıcı bir ritüel olarak yorumlanmış, değer kazanmış ve uygulanmıştır (Meşeci, 2022).

YÖNETMELİK

Millî Eğitim Bakanlığından:

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI İLKÖĞRETİM KURUMLARI YÖNETMELİĞİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR YÖNETMELİK

MADDE 1 – 27/8/2003 tarihli ve 25212 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinin 12. nci maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 2 – Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3 – Bu Yönetmelik hükümlerini Millî Eğitim Bakanı yürütür.

(<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/10/20131008-12.htm>.)

SONUÇ

“Osmanlı'dan Cumhuriyet'e İlkokula Başlama Ritüelinde Değişim: Âmin Alayı Merasiminden Öğrenci Andı'nın Okunuşuna” başlıklı çalışmamızda, eğitim kurumları çatısı altında uygulamaya konan ve okula başlama merasimleri olarak hafızalara kazınan iki ritüel formasyonun manasını, ehemmiyetini ve amaçlarını inceleyerek, Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne geçiş sürecini, bahsi geçen ritüeller üzerinden okumak ve değerlendirmek gayreti ile hareket edilmiştir. Bu anlamda devlet, devletin sahip olduğu ideoloji ve o ideolojiyi benimsetecek kanal olan eğitim kavramları arasında var olan veya kurulan ilişki denkleminin betimlendiği ritüellere daha yakından bakmak, bu çalışmanın görünümü olarak belirlenmiştir. Tıpkı diğer geleneksel toplumlarda olduğu gibi Osmanlı toplumunda da ritüeller, dini tematik örgülerle şekillenmiş ve uygulanmıştır. Zira Osmanlı'nın hem toplum düzeneğinde hem de eğitim sisteminde, İslamî tematik unsurların konumlandırıldığı görülmüş ve bu durum Osmanlı'nın bütün dönemlerinde de görünür olmaya devam etmiştir. Bu doğrultuda hareket eden sıbyan mektepleri de çocukları dini norm ve değerlerle yetiştirmek ve eğitmek üzere hareket etmiş ve bu formasyonda bir müfredata sahip olmuştur. Sıbyan mekteplerine başlama merasimi olarak bilinen ve literatüre dâhil olan “âmin alayı” ritüeli, dinî örgülerle tasarlanan ve biçimlenen ve dinî hissiyatlarla uygulanan bir eğitim formasyonu olarak tanımlanmıştır.

Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne geçişle birlikte, Batı merkezli ve “laik” esaslı bir modern ulus devlet modeline ulaşma noktasında, ciddi çalışmalar yürütülmüştür. Aslında modernizasyon projesinin hayata geçirilmesi, Osmanlı'da Tanzimat Dönemi'nde başlamış ve bu projenin topluma aktarılmasında da eğitim, en etkili vasıta olarak kullanılmıştır. Yeni kurulan ulus devlet modeli ile geçmiş dönemlerde geleneksel toplum anlayışında görülen dini modülasyonların etkin olduğu sadakat duygusu ile gerçekleştirilen ritüel yetkesinin yerine milli, vatansever ve laik temalı modülasyonların etkin olduğu ritüel formasyonlarının tercih edildiği görülmüştür. Modernleşme sürecinde tüm ulus devletlerin inşa aşamasında görüldüğü gibi Cumhuriyet Türkiye'sinde de rejimin kendine özgü ulusal değerlerini toplumun en genç bireylerine aktarma noktasında, eğitim alanının şüphesiz büyük bir rolü ve katkısı olmuştur.

Ayrıca ulus devletin yeni bir nesil oluşturma ve yeni bir kimliğe sahip olma isteği ve gayreti neticesinde, toplumu yeniden yapılandırma sorunsalı ile karşıya karşıya kalan yönetim, bu sorunu çözmek amacıyla da eğitimi kullanmayı uygun bulmuştur. Bu anlamda çalışma kapsamında ele aldığımız öğrenci andı ritüeli, bahsi geçen vazifeyi yerine getirmede,

Cumhuriyetin güçlü modülasyonlarının gerçekleştiği en çarpıcı ritüellerinin başında gelmiştir. 23 Nisan 1933'den 2013 yılına değin, ilköğretim kurumlarında her gün idrak edilen öğrenci andı, ulus devletin ve yeni rejimin ilke ve prensiplerini, değer ve normlarını egemen kılacak nesilleri oluşturmaya yardımcı olan ve toplumdaki bireyler arasında birlik ve beraberlik hissiyatına yön veren bir merasim olarak, Cumhuriyet Dönemi'nde eğitim tarihi içerisinde kendisine özel ve özgü bir yerde konumlanan bir ritüel formasyonu olarak yorumlanmıştır.

Etik Metin

Bu makalede, araştırma ve yayın etiği kuralları takip edilmektedir. Makale ile ilgili her türlü ihlalin sorumluluğu yazar/yazarlara aittir.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivi Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)
MF. MKT. 128/65 H-16-10- 1308
MF. İBT. 2/50; MF. İBT. 24/103
İ. MVL. 280/ 10938 H-26-10-1269

Araştırma ve İnceleme Eserleri

- Adıvar, H. E. (1963). *Mor salkımlı ev*. Yeni Matbaa.
- Ahmet Rasim. (2018). *Falaka*. Can Çocuk.
- Ahmet Yusuf. (1927). *Elifbamız*. Akşam Matbaası.
- Akyüz, Y. (1997). *Türk eğitim tarihi*. Kültür.
- Alexander, J. R. (2001). *Culture and pedagogy: International comparisons in primary education*. Blackwell publishers.
- Araz, Y. (2007). *Osmanlı toplumunda çocuk olmak*. Kitap.
- Bağdatlı, M. İ. (2011). Osmanlı eğitim geleneğinde eğitici drama. *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 24, 79-102.
- Baytal, Y. (2000). II. Abdülhamid dönemi eğitim politikaları. *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 11, 23-32.
- Bernstein, B. & Elvin, H. & Peters, R. (1966). Ritual in education. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London*, 25(772), 429-432.
- Bilgin, N. (1999). *Kolektif kimlik*. Sistem.
- Birinci, A. (1982). Mahalle mektebine başlama merasimi ve mekteb ilahileri. İçinde *II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi: Bildiriler* (cilt 4, s. 37-57). Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Birinci, A. & Kara, İ. (2016). *Bir eğitim tasavvuru olarak mahalle/sıbyan mektepleri: Hatıralar-yorumlar-tetkikler*. Dergâh.
- Boratav, P. N. (1999). *Yüz soruda Türk folkloru*. Gerçek.
- Bozkurt, B. (2007). *Cumhuriyet halk partisinin eğitim politikaları 1923-1950*, [Yayınlanmamış doktora tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, Türkiye.
- Durkheim, E. (2005). *Dini hayatın ilkel biçimleri*. (Fuat Aydın, Çev.). Ataç.

- Edis, B. (1947). Talebenin her gün tekrar edeceği ibare hakkında 18 Mayıs 1933 tarih ve 1749/42 sayılı bakanlık genelgesi. İçinde *Millî Eğitim Düsturu, İlköğretim Bölümü* içinde (cilt 7, s.363-364). Millî Eğitim Bakanlığı.
- Ergin, O. N. (1977). *Türkiye maarif tarihi*. Eser.
- Fischer, L. J. (1965). Psychology and anthropology. B. J. Siegel (Ed.). *Biennial Review of Anthropology*, Stanford University.
- Gelişli, Y. (2002). Osmanlı ilköğretim kurumlarından sıbyan mektepleri / kuruluşu, gelişimi ve dönüşümü. İçinde *Türkler* (cilt 9, s.15: 38). Yeni Türkiye.
- Gluckman, M. (1962). Les rites de passage. M. Gluckman (Ed.). *Essay on The Ritual of Social Relation*, Manchester University.
- Göktaş, H. (2016). Mahalle mektebine başlama merasimi: Âmin alayı ve bed-i besmele. İçinde *Geçmişten Günümüze Şehir ve Çocuk* (cilt 2, s. 1317-1324). Canik Belediyesi Kültür.
- Göleç, S. (2019). *Osmanlı döneminde okula yeni başlayan çocuklar için düzenlenen törenlerin pedagojik açıdan değerlendirilmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi], Uludağ Üniversitesi, Bursa, Türkiye.
- Güler, O. (2020). *Cumhuriyet dönemi eğitim felsefesi*, [Yayınlanmamış doktora tezi], Uludağ Üniversitesi, Bursa, Türkiye.
- Günyol, V. (1993). Mektep. İçinde *TDV İslam Ansiklopedisi* (cilt 7, s. 655-658). TDV İslam Araştırmaları Merkezi.
- Ferhatoğlu, F. H. (2017). Bir ihtisamlı başlangıç: Bed-i besmele. *Din ve Hayat Dergisi*, 31, 108-115.
- Halman, T. (1999). Çocuk cumhuriyeti. İçinde *Cumhuriyet ve Çocuk, II. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri* (s. 17-25). Ankara Üniversitesi.
- Honko, L. (1979). Theories concerning the ritual process. In Honko (Ed.). *Science of Religion Studies in Methodology*, L. New York.
- İnan, A. (1981). *Atatürk hakkında hatıralar ve belgeler*. Türkiye İş Bankası Kültür.
- Kaplan, İ. (2002). *Türkiye'de millî eğitim ideolojisi ve siyasal toplumsallaşma üzerindeki etkisi*. İletişim.
- McLaren, L. P. (1986). *Schooling as a ritual performance: Towards a political economy of educational symbols and gestures*. Routledge.
- Meşeci, F. (2022). *Cumhuriyet sonrası Türk eğitim sisteminde ritüeller: Kuramsal bir çalışma*, [Yayınlanmamış doktora tezi], Marmara Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (1997). *Tebliğler Dergisi*, 579(2481).
- Mosse, L. G. (1966b). *Nazi culture: Intellectual, cultural, and social life in the third reich* (S. Attanasio and others, Çev.). The University of Wisconsin.
- Okur, E. A. (2015). *Öğrenci andı*. Dijital e - kütüphane. ise.org.tr.
- Özalp, R. & Ataünal, A. (1977). *Türk millî eğitim sisteminde düzenleme teşkilatı (Talim ve Terbiye Kurulu-Millî Eğitim Şurası)*. Millî Eğitim.
- Paşa, Ş. B. (2021). *Yeni Türkiye'de ulusal kimlik inşası*, [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi], Trakya Üniversitesi, Edirne, Türkiye.
- Pakalın, M. Z. (1993). Âmin alayı. İçinde *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü* s. 39-40). Millî Eğitim Bakanlığı.
- Galip R. (1933). *Türk çocuğu yasası*. Hâkimiyeti Milliye.

- Sakaoğlu, N. & Akbayan, N. (2008). *Binbir gün binbir gece Osmanlı'dan günümüze İstanbul'da eğlence yaşamı*. Denizbank.
- Sayyid, B. S. (1994). Sign o'times: Kaffirs and infidels fighting the ninth crusade. In E. Laclau (Ed.). *The making of political identities*, Verso.
- Schuyt, N. M. & Schuijt, J. M. (1998). Rituals and rules: About magic in consultancy. *Journal of Organizational Change Management*, 11(5), 399–406.
- Smith, A. (2004). *Milli kimlik*. (Bahadır Sina Şener, Çev.) İletişim.
- Üstünipek, M. & Üstünipek, Ş. (2014). Âmin alayı ve resimlerde ele alınışı. *Art Sanat Dergisi*, 1, 6-45.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete Arşivi. (1972).
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmî Gazete. (29 Ağustos 1972).14291.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmî Gazete. (27 Ağustos 2003). 25212.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete. (2013).
- Tunaya, T. Z. (1959). *Türkiye'nin siyasi hayatında batılılaşma hareketleri ve kaynakları*. Yeni Türkiye.
- Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü. (1997). *M. K. Atatürk'ün söylev ve demeçleri*. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları.
- Vakit Gazetesi 19 Mayıs 1933.
- Vakit Gazetesi 21 Mayıs 1933.
- Yolalıcı, M. E. (1999). XIX. yüzyıl ve sonrası Osmanlı devletinde eğitim ve öğretim kurumları. İçinde *Osmanlı* (cilt 5, s. 281-296). Yeni Türkiye.
- Yolluk, M. E. (2010). *XVII. yy' da Osmanlı devletinde eğitim ve öğretim faaliyetleri*, [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi], Selçuk Üniversitesi, Konya, Türkiye.
- Quantz, A. R. & Magolda, M. P. (1997). Nonrational classroom performance: Ritual as an aspect of action. *The Urban Review*, 29(4), 221-238.
- Zürcher, E. J. (2001). Kemalist düşüncenin Osmanlı kaynakları. İçinde *Modern Türkiye'de siyasi düşünce: Kemalizm*. İletişim.
- İnternet Kaynakları**
- <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/10/20131008-12.htm> (Erişim Tarihi: 01.05.2023)
- <https://tr.pinterest.com/pin/balkanlarda-amin-alay-ya-da-elifba-alaydenilen-ocuklarn-okula-balama-treni--318629742377464046/> (Erişim Tarihi: 01.05.2023)
- <https://dergipark.org.tr/download/article-file/92881> (Erişim Tarihi: 01.05.2023)
- <https://www.internethaber.com/andimizin-hikayesi-ve-ilk-hali-foto-galerisi-1912130.htm> (Erişim Tarihi: 01.05.2023)

EXTENDED ABSTRACT

Change in the Ritual of Starting Primary School from the Ottoman Empire to the Republic: From the Amin Procession Ceremony to the Reading of the Student Oath

Ritual formations, one of the important dynamics of social life, were in the focus of sociology at first, but after a while, they were associated with the science of anthropology, and finally, definitions and evaluations were made on the problematic of ritual formation in both disciplines. When we look at the general definition of the concept of ritual, it is seen that rituals are described and interpreted as a series of values and virtues, which have a very important function in shaping the social structure and strengthening the bond between people living in the society, from traditional communities to modern communities. In this direction, rituals shaped by familial and religious thematic patterns were encountered in traditional societies, while ritual formations with the theme of nation, homeland and nation were put into practice in modern societies. States, by making use of the ritual formations applied in the field of education, have used a very important tool both to preserve their integrity and to remain within the scope of common ideals and values. States that use the ritual formation as a tool, did not use force as a method while applying these rituals within the system, on the contrary, they found it appropriate to act with a voluntary approach and to structure the regime with an understanding that internalizes and internalizes, and in this direction, they have displayed an approach that evaluates the rituals as a resource. States, which consider rituals as a source, have followed a policy with the awareness of approaching the administration with a sense of loyalty and obedience and being connected with these feelings, especially with the ritual formations they practice in educational institutions. With the "Amen Procession" ritual, which was organized with the aims of eliminating the negative thoughts of children about school in the Ottoman Empire, arousing their enthusiasm for reading, wishing their school life to be auspicious and successful, and leading the prayers, the new formation of the Republic of Turkey. This study, which examines the "Student Oath" ritual applied in educational institutions during the socialization process of the order and the stage of informing and raising children on this subject, tries to read and reveal the paradigms and principles of the states, which were dominant in their own periods, through ritual formations. As a matter of fact, the authority of loyalty and devotion established on children and their parents with the ritual of "Amen Regiment", which was observed during the school initiation ceremony in the Ottoman Empire and established with Islamic thematic patterns, and the "Student Oath" that children uttered unanimously every morning in primary schools with the establishment of the young Republic. The ritual took on a national, secular and patriotic theme and in this period, it was desired to create a commitment to the newly established order on the axis of different paradigms. Because children, who are accepted as the adults of the society and the future, wanted to be raised and built according to the principles and principles, norms and values of the Republic, and for this purpose, the state preferred to receive support from the ritual formations it implemented in educational institutions. With the transition from the Ottoman Empire to the Republic of Turkey, serious studies were carried out to reach a Western-centered and "secular" based modern nation-state model. In fact, the implementation of the modernization project started in the Tanzimat Period in the Ottoman Empire, and education was used as the most effective tool in transferring this project to the society. With the newly established nation-state model, it has been observed that ritual formations with national, patriotic and secular-themed modulations are preferred instead of the ritual authority performed with the feeling of loyalty, in which the religious modulations seen in the traditional society understanding in the past are effective. As seen in the construction phase of all nation-states in the modernization process, the field of education has undoubtedly

played a great role and contributed to the transfer of the regime's distinctive national values to the youngest members of the society in Turkey as well. In addition, as a result of the nation state's desire and effort to create a new generation and have a new identity, the administration, which was faced with the problem of restructuring the society, found it appropriate to use education to solve this problem. It was one of the most striking rituals of the Republic, in which strong modulations took place. From April 23, 1933 to 2013, the student oath, which is realized every day in primary education institutions, as a ceremony that helps to create generations that will prevail the principles and principles, values and norms of the nation state and the new regime, and directs the sense of unity and solidarity among individuals in the society, It has been interpreted as a ritual formation located in a special and unique place in the history of education in the Republican Period.

"International Journal of New Approaches in Social Studies - IJONASS" is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).